

מתניתין:

מינהו בית דין לא ישבע, מפני תיקון העולם, כמו שיתבאר בגמרא.

אבא שאול אומר: חילוף הדברים שאם מינהו בית דין ישבע, ואם מינהו אבי יתומים לא ישבע מפני תיקון העולם.⁽⁴⁾

גמרא:

שנינו במשנה "אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם" של יתומים.

ומקשינן: **ורמינהו**

כתיב [במדבר יח כח]: "כן תרימו גם אתם תרומת ה' מכל מעשרותיכם".

ודרשינן:

א. "אתם" — **ולא שותפין**, שאין שותף יכול לתרום על חלק חבירו שלא מדעתו.

ב. "אתם" — **ולא אריסין**,⁽⁵⁾ שאין אריס יכול לתרום על חלקו של בעל הבית.

א-ב יתומין [קטנים], שסמכו את עצמם, **אצל בעל הבית**, שיהיה הוא מטפל בנכסיהם ודואג לצרכיהם, ויהיו הם עושים מעשיהם על פיו.

או **שמינה להן** [עבורם] **אביהן**, מי שיהיה **אפוטרופוס**⁽¹⁾ על נכסיהם, או שמינהו בית דין על כך.⁽²⁾

הרי הוא יכול⁽³⁾ לתקן את פירותיהם ולהפריש תרומות ומעשרות, ולא עוד, אלא שחייב הוא לעשר את **פירותיהם**, היות שאחראי הוא על תקנת היתומים.

שנינו במשנה [שבועות מב א]: "ואלו נשבעין שלא בטענה [כלומר שלא בטענת ודאי, אלא שטוענים אותו טענת שמא, שמא עיכבת משלי כלום] השותפין והאריסין והאפוטרופין", היות שהם טורחים בנכסים, וחיישינן שמא הורו התר לעצמם ונטלו מן הנכסים, ולפיכך משביעים אותם על כך.

אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים, כאשר יגדלו היתומים, ויצאו נכסיהם מתחת ידו, **ישבע להן**, שאין בידו כלום משלהם.

בסמוך.

3. ואף על פי שאין אדם תורם ומעשר את מה שאינו שלו, וכפי שיבואר בגמרא ובהערה שם.

4. ואם סמכו היתומים מעצמם אצל בעל הבית, נחלקו הראשונים, יש אומרים: בין לאבא שאול בין לחכמים לא ישבע, ויש אומרים: לכולי עלמא ישבע, ראה ברא"ש סימן ו.

5. כתב הערוך: "אריס" בלשון יווני הוא שומר. והוא המקבל את השדה, ליתן חלק מהפירות

שהראיה שרבי אליעזר בן יעקב כרבי יצחק היא ממה שחייב רבי אליעזר שבועה אף בבנו הקטן. וראה לעיל הערה 5 בשם הפני יהושע.

1. כתב הערוך: "אפוטרופוס" הוא אבי ילדים בלשון יון, וכן כל פקיד וממונה על נכסים נקרא אפוטרופוס. "יעשה פרעה ויפקד פקידים על הארץ" [בראשית מא לד] תרגם יונתן: "יעבד פרעה וימני אפוטרופין". וראה בהערות בגמרא, מה גדר דינו של אפוטרופוס.

2. רשב"א, על פי הברייתא שהביאה הגמרא

ג. "אתם" — ולא אפוטרופין.

ד. וכל שכן⁽⁶⁾ שאנו דורשים "אתם" — ולא התורם את שאינו שלו כלל.

ואם כן תיקשי, היאך שנינו שאפוטרופוס תורם על של יתומים!?

ומשנינן: אמר רב חסדא: לא קשיא המשנה על הברייתא.

כאן [המשנה] להאכיל את היתומים לאלתר, ועל זה שנינו: "אפוטרופוס חייב לעשר פירותיהם."⁽⁷⁾

כאן [הברייתא] להניח את התבואה באוצר

עד שיגדלו, ועל זה אמרו "אתם" — ולא אפוטרופין. כי למה להם לעשר, לכשיגדלו היתומים יעשרום הם בעצמם.⁽⁸⁾

והתניא, בברייתא אחרת, כדברי רב חסדא:

הברייתא שלפנינו מפרטת את דיני אפוטרופוס:

א. האפוטרופין תורמין ומעשרין להאכיל ולא להניח. — כדברי רב חסדא.

ב. ומוכרין⁽⁹⁾ האפוטרופין להן בהמה, עבדים ושפחות, בתיב, שדות וכרמים להאכיל את היתומים לאלתר מן המעות.

שלא בפניו].

ובתוספתא [תרומות א יד] איתא: "מעשר ומאכילן מפני תיקון העולם", ומשמע שמן הדין אינו יכול להפריש — "חזון יחזקאל". ויש שרצו לחלק בין אפוטרופוס שמינוהו בית דין או אבי יתומין, לבין בעל הבית שסמכו אצלו היתומין, ראה ציון 452 ב"חידושי הריטב"א".

8. רש"י, וראה בתוספות הרא"ש.

והרשב"א כתב, שלפי הטעם הראשון שאין אפוטרופוס מעשר אלא משום הפקר בית דין, אם כן "להניח" אינו צורך היתומים, ולא הפקירו לו בית דין את נכסיהם; לפי הטעם השני, שיד אפוטרופוס כיד יתומים, צריך לומר, שכיון שאינו כל כך צורך היתומים, על כן חששו שמה לא ידקדק יפה, ויזלזל בנכסי יתומים.

9. וכתבו הראשונים, שהוא משום "הפקר בית דין הפקר", ולענין "להניח" לא הפקירו לו את נכסיהם, [ואף באופן שחושב שירויחו היתומים, כגון שיכול למוכרן בדמים מרובים].

אי נמי: משום ש"זכין לאדם שלא בפניו", כמו שמצאנו בקידושין מב א.

לבעל השדה, והשאר שלו. וראה ברמב"ם בפירוש המשנה [פאה ה ה], שנעשה השדה כולה ברשותו ובחזקתו.

6. כתב רש"י, הך סיפא טעמא דרישא, כלומר "אתם" ממעט התורם שאינו שלו, והני כולהו שאינו שלו נינהו. אי נמי: "זו ואין צריך לומר זו" קתני.

7. ואף שמדין תורה אין אפוטרופוס רשאי לתקן פירותיהם של יתומים, "הפקר בית דין הפקר", והפקירום חכמים אצל אפוטרופוס ושלו הוא תורם — תוספות מ ב ד"ה וכתב, ורשב"א.

אי נמי: אפוטרופוס תורם מן הדין, כי יד אפוטרופוס כיד היתומים [ראה בבא קמא לו א ברש"י ד"ה אין צריכין פרוזבול], ומה שאמרו "אתם ולא שותפין אתם ולא אפוטרופין" דרבנן הוא, כשמפריש להניח, וקרא אסמכתא בעלמא — רשב"א, וראה חתם סופר בדעת הרמב"ן, "קצות החושן" רמג ז ח, ובציון 242 ברשב"א. [וראה רש"י קידושין מב א ד"ה אלא כדרבא, דמשמע שדין אפוטרופוס הוא מדין "זכין לאדם

וכן אין פודין עליהן [על ידי ממונם] את השבויין, אף על פי שמצוה רבה היא. (15)

ולא כל דבר שאין לו קצבה וגבול, ולמדנו לאתויי אף תנחומי אבלים [שהיו מרבים להביא לבית האבל לסעוד עמו ולהשקותו] (16)

ז. ואין אפוטרופין רשאים לדון עם מי שמערער על נכסי יתומים, שמא יתחייבו יתומין בטענותיהם, אלא ידחו את הדין, ולכשיגדלו היתומין ידונו עמו.

וקא סלקא דעתין, דאינן רשאים לדון בין לחוב ובין לזכות בדין על נכסי יתומים.

ומתמהינן: על מנת לזכות, אמאי לא יהיו האפוטרופין רשאים לדון עמו, ואם דנו, ואכן זכו היתומין, אמאי לא הוי דינא ?!

ומפרשינן: אלא הכי קאמר, אין כח לאפוטרופוס "לחוב" ליתומין, ואף על פי שנכנס לדין "על מנת לזכות" בנכסי יתומים, מכל מקום, אם נתחייבו, אין היתומין

אבל לא להניח את המעות שמא יגנבו את המעות, וגם ומשום שכבוד בית אביהם הוא שישארו נכסים אלו ברשותם.

ג. ומוכרין להן פירות, יינות, שמנים וסלתות [לשון סולת], להאכיל אבל לא להניח.

ד. ועושיין להן לולב [ארבעה מינים שבלולב] וערבה להושענא רבה (10) ופוכה וציצית וכן כל דבר שיש לו [להוצאות עליו] גבול וקצבה.

ולמדנו לאיתויי [להביא] בכלל זה אף שופר (11) שצריכין לעשות עבורן, שהרי חייבים הם במצוות אלו משום חינוך.

ה. ולוקחין להם ספר תורה (12) ללמוד בו, וכן תפילין (13) ומזוזות, וכן כל דבר שיש לו קצבה, לאתויי מגילה [מגילת אסתר].

ו. ומכל מקום אין פוסקין [קוצבים] עליהם לתת צדקה, כי היא דבר שאין לו קצבה, שהרי בכל שעה נמצאים עניים, ואם נפסוק עליהם צדקה, נמצאו נכסיהם כלים. (14)

10. מהר"ם שי"ף, וראה ב"תפארת יעקב".

11. ולהכי לא תני להו לשופר ומגילה בהדיא, משום דאינו פשוט כל כך, כיון שיכולין לצאת ע"י אחרים שישמעו, מה שאין כן בכולן ודוקא כשהגיעו לחינוך, "חידושים מכתב יד".

12. בתוספתא הוסיפו אף נביאים וכתובים, ולא העתיקו הרמב"ם והשלחן ערוך הוספה זו.

13. כתב ה"חשק שלמה": מכאן קשה לי על דעת בעל העיטור [שהובא בשלחן ערוך סימן לז], דחינוך דתפילין אינו אלא מבין י"ג שנה ואילך, ואז לא צריכי לאפוטרופסות?

ואולי, דכל זמן שלא הביאו שתי שערות עדיין קטנים הם, וצריכי לאפוטרופוס, וצריך עיון בזה.

14. רש"י. [וכן לעניין פדיון שבויים ותנחומי אבלים, "חידושים מכתב יד"].

וחידוש הוא לתת יותר מחומש ממונו, אם בא עני לפניו, ואין ידו משגת כל כך, ראה שלחן ערוך יורה דעה רמט א.

15. סמ"ע ומהר"ם שי"ף.

16. יעב"ץ.

נפסדין. (17)

ת. ואין אפוטרופין רשאין למכור שדה ולקנות אחרת, ואף לא למכור שדה העומדת ברחוק ממקומם ויש בה טירחא והפסד ולגאול [לקנות], ואפילו שהיתה שלהם ומכרוה (18) שדה העומדת בקרוב ונוח להתעסק בה.

וכן אינם רשאים למכור בשדה רעה ולגאול ביפה.

ומפרשינן: מאי טעמא לא יקחו שדה מעולה יותר, משום דלמא משתרפין כלומר, שמא דוקא אותה שדה שלקוחה תשתדף ותתקלקל, ונמצא שהפסידו את ממונם של יתומים.

ט. ואין אפוטרופין רשאין למכור שדות שאין ליתומים צורך בהם וליקח בתמורתם

עבדים אף על פי שזקוקים להם היתומים, שמא ימותו או יחלו.

אבל מוכרין עבדים ולוקחין בהן שדות, כי שדות הן דבר המתקיים יותר מן העבדים.

רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף לא למכור עבדים וליקח שדות.

ומפרשינן: מאי טעמא, דרבן שמעון בן גמליאל שאוסר לקחת שדות שאין בהם חשש מיתה וחולי, משום דלמא לא משפיין (שמא לא יהיו שקטות מעירעור). (19)

י. ואין אפוטרופין רשאין להוציא עבדים לחירות, ואף שהעבד פודה את עצמו בשווי ו אין ליתומים הפסד, מכל מקום אין לאפוטרופוס בעלות לשחררו (20)

אבל, אם צריכים היתומים מעות למזונות,

17. א. כך פירש רש"י. [ונמצא שבית דין עומדים למנין, ואם יזכו הוא דין, ואם יפסידו לא הוא דין, וחידוש הוא, וראה בסמ"ע רצ לג], וראה עוד ב"חידושי הריטב"א, ובמהר"ם שי"ף.

ב. ובקידושין מב א אמרו, דרשאין אפוטרופסין לחוב על מנת לזכות, וראה שם בתוספות, ובתוספות ר"י הזקן ובריטב"א, מה שתירצו. והר"ן שם כתב, דהא דקידושין, מיירי כשירד אפוטרופוס על מנת לזכות, ואז הוא דין אף אם נתחייבו היתומים. ובגיטין מיירי בירד מתחילה לחוב, ואז אף אם זכו יתומים, לא הוא דין, דכל מידי דליה ליה לאפוטרופוס למיעבד, אי עביד לא מהני, וראה עוד ב"חידושי הריטב"א" כאן.

ג. וברמב"ם [נחלות יא ז] כתב, שאין רשאין לדון ולחוב על מנת לזכות ליתומים, שמא לא

יזכו, ונמצא החוב קיים; והיינו להוציא הוצאות על מנת לזכות בדין, וכן הוא ב"חידושים מכתב יד" בשם הרמ"ה, שלא יתנו שוחד לשלטון כדי לזכות בדין, ושמא לא יזכו, וב"חזון יחזקאל" [בבא בתרא פרק ח] כתב, דהיינו "לחוב" — להוציא הוצאות, "על מנת לזכות" — בדין, וראה בתוספות ר"י הזקן שם.

18. מהר"ם שי"ף.

19. בענין למכור ברעה ולגאול ביפה, אמרו "דילמא משתדפיין", ראה במהרש"א, ורש"ש בטעם השינוי. וראה עוד במהר"ם שי"ף, וב"גרש ירחים" [למהרא"ל צינץ].

20. רש"י כתב: "שהרי אין גופן קנוי להן לשחררן", וראה בתוספות הרא"ש שתמה, אם

האפורופוסות], כשיגדלו היתומים, יחשב עמהן כמה הכניסו לו, וכמה הוציא, וישבע שלא נשאר בידו כלום.⁽²¹⁾

רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא, ואינו צריך לחשב עמהן.

יב. אין בית דין עושיין [ממנים], אפורופין נשים, שאין דרכן לצאת ולבוא ולטרוח, ולא אפורופין עבדים, שאינם נאמנים, ולא קטנים, שאינם בני דעת.

או ליקח שדות, מזכרין אותם לאחרים, מכירה גמורה ואחרים מוציאין אותן לחירות, אם ירצו.

רבי אומר: אומר אני, אף הוא נותן לאפורופין את דמי עצמו [כסף שוויו] ויוצא לחירות, שכשם שרשאין למוכרן לאחרים, כך הם רשאין לקבל הכסף מיד העבד מפני שהאפורופוס הוא כמוכרו לו [לעבד עצמו].

יא. וצריך לחשב עמהן באחרונה [בסוף ימי

כן, איך יכולים האפורופוסין למכורן לאחרים על מנת שישחררו, הרי לפי דברי רש"י, אף לאחרים לא יהיה בהם קנין בגופן?! וראה בתוספות ר"ד, ובתוספות מ ב ד"ה וכתב, שהאפורופוס יכול למכור אותן לאחרים, מטעם הפקר בית דין הפקר, ומכל מקום, לא נתנו לאפורופוס רשות לשחרר בעצמו את העבד, שמא יסברו שמזולל הוא בנכסיהם, [תוספות לח ב ד"ה אין].

אם כן, יש לומר בכוונת רש"י, שבית דין לא הקנו לו את גופו לענין לשחררן הוא עצמו, אבל הקנו לו את גופן לענין למכור לאחרים, על פי "חזון יחזקאל"; וראה ב"חידושים מכתב יד". ולפי השיטות, שמדאורייתא עושה אפורופוס צרכי היתומים, צריך לומר, שהפקיעו את כוחו לענין לשחררו בעצמו, משום שנראה כמזולל, ראה רשב"א במשנה, ובד"ה רבי אומר.

והראב"ד [נחלות יא ח] פירש את טעמו של תנא קמא, שלדעתו אין עבד משתחרר בכסף אלא בשטר, ורבי לשיטתו לעיל מא ב שאף בכסף הוא משתחרר, וכן הלכה.

א. כן פירש רש"י. ומשמע, דלדעת רבן

ב. והרא"ש כתב, דלכולי עלמא אין צריך להשבע, ומכל מקום סבר תנא קמא [ובראשונים נקטו שתנא קמא, רבי הוא], שצריך לחשב עמו באחרונה, כדי שעל ידי כן יתן לבו לדקדק בעניניהם של יתומים, וראה במהר"ם שי"ף.

ג. ובהגהת הרמ"א [חושן משפט רצ טז], הביא שיטת המרדכי בשם בעל העיטור, דבמינהו בית דין עושה חשבון ואינו נשבע, ובמינהו אבי יתומים נשבע ואינו עושה חשבון. וכתב הגר"א בביאורו [אות לג], דשיטה זו מפרשת פלוגתא דרבי ורבן שמעון בן גמליאל כפלוגתא דאבא שאול וחכמים; והיינו, דרבי הסובר: מחשב עמהן באחרונה, סובר כאבא שאול הפוטר משבועה אפורופוס שמינהו בית דין; ורבן שמעון בן גמליאל סובר שאין צריך לחשב, כיון שנשבע, וכרבנן דאבא שאול. ולפיכך, מינהו אבי יתומים, לאבא שאול, נשבע ואין מחשבין עמו, וזוהי שיטת בעל העיטור.

ד. וכתבו הראשונים בשם בעל העיטור,

והראב"ד [נחלות יא ח] פירש את טעמו של תנא קמא, שלדעתו אין עבד משתחרר בכסף אלא בשטר, ורבי לשיטתו לעיל מא ב שאף בכסף הוא משתחרר, וכן הלכה.

והראב"ד [נחלות יא ח] פירש את טעמו של תנא קמא, שלדעתו אין עבד משתחרר בכסף אלא בשטר, ורבי לשיטתו לעיל מא ב שאף בכסף הוא משתחרר, וכן הלכה.

והראב"ד [נחלות יא ח] פירש את טעמו של תנא קמא, שלדעתו אין עבד משתחרר בכסף אלא בשטר, ורבי לשיטתו לעיל מא ב שאף בכסף הוא משתחרר, וכן הלכה.

והראב"ד [נחלות יא ח] פירש את טעמו של תנא קמא, שלדעתו אין עבד משתחרר בכסף אלא בשטר, ורבי לשיטתו לעיל מא ב שאף בכסף הוא משתחרר, וכן הלכה.

21. א. כן פירש רש"י. ומשמע, דלדעת רבן

ואם מינן אבי יתומין להיות אפוטרופין, הרשות בידו. (22)

ההוא אפוטרופוס, דהוה בשבבותיה [בשכנות] דרבי מאיר, דהוה קא מזבין ארעתא וזבן עבדי [מוכר קרקעות של יתומים וקונה עבדים].

ולא שבקיה [ולא הניחו] רבי מאיר לעשות כן, כמו ששינו: ואין אפוטרופין רשאי למכור שדות ולקנות עבדים.

אחוו ליה בחלמיה [הראו לרבי מאיר בחלום]: אני לחרום ואתה לבנות! ? שממון זה בא לאביהן באיסור, ובשמים רצו שיאבד. (23)

אפילו הכי לא אשגח [לא התייחס] רבי מאיר אל החלום כי אמר: דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין ושמא אין הדבר אמת. (24)

הנהו בי תרי דאיגרי בהו שטין [אותם שני בני אדם שהתגרה בהם השטן] להחטיאם, דכל בי שמשי [בין השמשות] של ערב

וראה ברשב"א במתניתין, דאם אפוטרופוס שלא מינהו בית דין יכול לעשר, משום הפקר בית דין, או מדינא, כל שכן מינהו בית דין; והריטב"א בקידושין מב א ד"ה וקשיא [בענין "לחוב על מנת לזכות"], הביא דברי הרא"ש, שמינהו אבי יתומים אין כוחו יפה כל כך, והריטב"א נחלק עליו, וכתב, דאדרבה כוחו של אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים גדול מאפוטרופוס שמינהו בית דין, שהרי נתן נכסיו ברשותו, וסמך עליו לעשות בהם כדעתו.

ובשלחן ערוך רצ א: "מי שמת והניח יורשים קטנים כו', צריך מורישם למנות להם אפוטרופוס, שיתעסק בשביל הקטנים עד שיגדלו, ואם לא מינהו, בית דין חייבים להעמיד להם אפוטרופוס עד שיגדלו, שבית דין הוא אביהם של יתומים".

23. ראה מהרש"ל, מהר"ל בחידושי אגדות, וביעב"ץ.

24. א. על פי שו"ת תשב"ץ חלק ב סימן קכח, ראה שם שהאריך בענייני חלומות אם צריך לחשוש להם, וראה עוד מה שכתב ב"חידושים מכתב יד".

ב. ומשמע, שאם אכן נתברר לנו שממון זה

דלכולי עלמא, בשעה שמוסרים לו את ממון היתומים, עושים עמו חשבון מה קיבל, ראה בבא בתרא ט א.

22. א. לפי הגירסא לפנינו: "הרשות בידו", משמע, שהאב מינה אותם לאפוטרופסין על היתומין, ורשאי הוא בכך, ואין אנו אומרים: כאפוטרופוס המפסיד נכסי יתומין הן, ומסלקים ליה, כי הכא שאני, שידע האב בכך וסבר וקיבל.

ב. ויש גורסים "הרשות בידן", כלומר רשות ביד בית דין למנותם, ומאי דקתני: "ואם מינן אבי יתומים", היינו אם היה רגיל אבי יתומים למנותם על נכסיו, בחייו, לשאת ולתת בהן, אם כן, מוחזקין היו אצלו כנאמנין וזריון, ולפיכך, הרשות ביד בית דין לעשותן אפוטרופסין מדעתן על נכסיו לאחר מותו, ראה ברשב"א.

והר"ן כתב, שהרשות ביד בית דין למנותן עכשיו, כי אנן סהדי שנוח לו לאב בכך.

ג. וראה ב"ברכת אברהם" שהאריך בגדר אפוטרופוס שמינהו אבי יתומים, ואפוטרופוס שמינהו בית דין, אם בית דין עיקר, אלא דאם האב מינה אפוטרופוס, בית הדין מקבלים את מינויו, ומסכימים לכך. או דמיניי האב הוא עיקר, אלא דאם האב לא מינה אפוטרופוס, אזי, בית דין הם עומדים במקומו של האב.

אלא לאשתי הייתי קורא: "ביתוי", כי היא עיקר הבית, שכל צרכי הבית נעשים על ידה, ונאמר [משלי יד א]: "חכמות נשים בנתה ביתה".

ולשורי הייתי קורא: "שדוי", כי הוא עיקרו של שדה, וכתיב [משלי יד ד]: "ורוב תבואות בכח שור".

הנהו יתמי [אותם יתומים], דהוו סמיכי נבי החיא סבתא [שסמכו את עצמם אצל אותה זקנה].

הוה להו תורתא [פרה], שקלה זובינתה ניהליהו [מכרה אותה לאחרים].

אתו [באון] קרובים לקמיה דרב נחמן להתלונן על אותה סבתא.

אמרו ליה הקרובים לרב נחמן: מאי עבדתה דזבנא, כלומר, מי מינה אותה אפוטרופוס, ואיך יכולה היא למכור!?

אמר להו רב נחמן: "יתומים שסמכו אצל בעל הבית" תנו, כלומר הרי שנינו שאדם נעשה אפוטרופוס, על ידי שסמכו אצלו היתומים, אף שלא מינוהו בית דין, ולא אבי יתומים.⁽²⁶⁾

שבת,⁽²⁵⁾ הווי קא מינצו כהדי הדדי [היו מתקוטטים זה עם זה].

איכלע [הזדמן] רבי מאיר להתם [לאותו מקום] עכבינהו [מנעם מלהתקוטט] תלתא בי שמשי, עד דעבר להו על ידי זה שלמא [שהשלימו ביניהם].

שמעיה [שמע] רבי מאיר את השטן, דקאמר: ווי [לשון צער] דאפקיה רבי מאיר להווא גברא מביתיה [שהוציא רבי מאיר לאותו אדם מביתו] ועל עצמו היה אומר, כי במקום מצה ומריבה שם ביתו של השטן.

ההוא אפוטרופוס, דהוה בשבכותיה [בשכנותו] דרבי יהושע בן לוי, דהוה קא מזבין [מוכר] ארעא שלא היתה נצרכת ליתומים זבין תורי [קונה שוורים] לצורך עבודת השדה ולא אמר ליה רבי יהושע בן לוי ולא מידי [מאומה].

כי סבר לה רבי יהושע בן לוי כרבי יוסי שהשור הוא עיקר השדה, ולפיכך רשאי הוא למכור שדה ולקנות שוורים.

דתניא: אמר רבי יוסי: מימי [מעודי] לא קריתי לאשתי: "אשתי".

ומימי לא קריתי לשורי: "שורי".

בין השמשות. [ושם מאמר כו שנת תשלא, ביאר את הטעם לכך ש"ביתו" של השטן, הוא מקום המריבה].

26. ואף על פי שאשה היתה, ואין עושין אשה לאפוטרופוס, אביהן של יתומים היה רגיל למנותה בחייו, וכבר שנינו: "ואם מינן אבי יתומים, הרשות בידן", "פני יהושע" על פי הרשב"א; וה"כתב סופר" תירץ, על פי מה

בא לאביהן באיסור, אין בית דין צריכין למנוע את האפוטרופוס מלגרום להם הפסד, אף דפשיטא שאסור להזיקן בידים.

25. רש"י. כי סתם "בי שמשי" היינו ערב שבת, ראה כתובות קג א ברש"י ד"ה בי שמשי. וראה במהר"ם שי"ף ובשיחות מוסר (להגר"ח שמואלביץ זצ"ל) מאמר לג שנת תשלב, ביאור עניינו של השטן לחרור ריב דווקא בערב שבת

אמרו לו: **והא אייקר** [הרי נתייקר השער], והסבתא קיבלה עבור היתומים כמו השער הזול.

גובר שקנה עבור הקדש, או שמכר להדיוט, אין קונים במשיכה אלא בקנין כסף.

הדיוט הלוקח מהדיוט, קונים במשיכה ולא בכסף.

השיב להם רב נחמן: אחרי שמשכו לקוחות התייקר השער, וברשותא דלוקח אייקר.

אמרו לו: **והא עדיין, לא נקיטי** לא קיבלו היתומים דמי.

אמר להו: אם בן, ברשות יתומים התייקרה הפרה, והיינו דרב **חנילאי בר אידי אמר** [בשם] **שמואל**.

דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל: **נכסי יתומין**, תיקנו חכמים שהרי הן **כהקדש**, ולא מקני במשיכה, **אלא בכסף**.

חמריה [יינו] **דרבנא עוקבא** [שם אדם] **יתמא** [היתום], **משכוחה** לקוחות מאפוטרופוס, במחיר של **ארבעה ארבעה** דינרים לכל חבית.

וקודם נתינת המעות, **אייקר חמרא, וקם** [עמד] **בשיתא שיתא** [ששה ששה] דינרים לכל חבית.

אתו לקמיה דרב נחמן, לשאול, אם קנו

במשיכתן, ולא ישלמו אלא ארבעה לכל חבית, או שעדיין לא קנו, ויכול היתום לחזור בו?

אמר להו: היינו דרב חנילאי בר אידי אמר שמואל, **דאמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל:** **נכסי יתומין הרי הן כהקדש** מתקנת חכמים **ולא מקני במשיכה אלא בכסף**, ולפיכך, כל זמן שלא נתנו הלקוחות את המעות לא קנו.

עתה מבארת הגמרא, באיזה מקרה שייכים דברי רב חנילאי שאמר: נכסי יתומים הרי הם כהקדש.

כי לפעמים, טובת היתומים היא, שיהיו קונים במשיכה כשאר הדיוט, ולא במעות, ואז דינם של יתומים כהדיוט, כי לטובתם תיקנו חכמים שיקנו בכסף, ולא לרעתם.

א. **משוך** [משכן] לקוחות **פירי מיתמי**, וקודם מתן מעות **אייקור פירי**.

היינו דרב חנילאי בר אידי, ויכולים היתומים לחזור בהם.

ב. משכו פירות מן היתומים, ואחר כך זול [ירד מחירם], אין הלקוחות יכולים לחזור בהם, ועליהם לשלם כשעת המשיכה.

כי **לא יהא כח הדיוט**, **חמור** ועדיף מכח **הקדש**.

ובמקרה שהוזלו הפירות אחרי המשיכה, הרי

היתומים לסמוך; ובטור ושלחן ערוך סתמו בדבר, וראה ב"ברכת אברהם" בגדר יתומים שסמכו אצל בעל הבית, וראה שם אם מינויים של אשה עבד וקטן, חל על כל פנים בדיעבד,

שכתב רש"י, שאין ממנין נשים, משום שאין דרכן לצאת ולבא, ואותה סבתא, היתה רגילה לצאת ולבא.

ולדברי שניהם, לא על כל אשה יכולים

ההדיוט מרויח במה ש"משיכה קונה" אצלו, ועל כן אף ביתומים כך הוא הדין, שיקנו במשיכה.

ולפיכך, במשיכה הם קונים, וישלמו כשעת המשיכה, כי בכהאי גוונא לא תיקנו חכמים, שלא תועיל משיכה ביתומים.

ג. **אמשיכו להו פירי ליתמי** [לקוחות נתנו ליתומים למשוך פירות], אם **אייקר פירי**.

ה. **יהבי** [נתנו] **יתמי זוזי** למוכר **אפירי**, וקודם משיכה זול פירי.

טובת היתומים לקנות במשיכה כהדיוט, ועל כן אנו אומרים: **לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש**, ואינם משלמים אלא כשעת משיכה.

טובת היתומים היא שיוכלו לחזור בהם⁽²⁷⁾, שלא לקנות אלא במשיכה, כהדיוט, ועל כן אנו אומרים: **לא יהא כח הדיוט חמור מן הקדש**.

ד. משכו יתומים פירות, וקודם מתן מעות זול פירי.

ו. נתנו יתומים מעות למוכר, וקודם משיכת הפירות **אייקר פירי**.

סבור מינה [היו סבורים בני הישיבה לומר בדין זה]: טובת היתומים שלא תועיל להם המשיכה, והיינו **דרב הנילאי בר אידי**, ויוכלו יתומים לחזור במ.

סבור מינה [בני הישיבה]: היינו **דרב הנילאי בר אידי**, שיקנו בנתינת המעות, ולא יוכל המוכר לחזור בו, ולא יצטרכו להוסיף על הדמים.

אמר להו רב שישא בריה דרב אידי: הא [הרי] אין זו טובתם, אלא **רעה היא לדידהו** [עבורם].

אמר להו רב שישא בריה דרב אידי: הא **רעה היא לדידהו**

דזימנין דמצטרכי לפירי [כי לפעמים יצטרכו היתומים פירות] ולא יהיו מעות מזומנים בידם. **ולכא דיהיב להו** [אין מי שיסכים לתת להם] **עד דיהבי זוזי** [עד שיתנו מעות].

דאתו [שמא יבואו] מוכרים **למימר להו** נב-ב [ליתומים] **נשרפו חיטכם שהיו בעלייה**.

כלומר, אם יקנו היתומים במעותיהם, הרי

ואם תימצי לומר דחל כדיעבד, יש לומר דיתומים שסמכו אצל בעל הבית הוי כדיעבד, ואין מסלקין אותה.

ולא יחזור בו, ומה טעם לומר שיכולים יתומים לחזור בהן, משום לא יהא כח הדיוט חמור?! אלא שמכל מקום, יתומין אין מקבלים קללה זו על עצמם, כי הם עצמם אינם חוזרים בהם אלא אפוטרופוס, ואפוטרופוס אינו עושה לצרכו, אלא לצורך יתומים, וכפי שהורו לו בית דין – ראשונים.

27. ואף על פי, שבהדיוט, אם רוצה לחזור בו אחרי נתינת מעות, צריך הוא לקבל על עצמו קללת: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומדרור הפלגה, הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו" [בבא מציעא מד א], והרי, סתם אדם כשר הוא, ואינו רוצה לקבל קללה על עצמו,

ולפיכך, רשאים יתומים לחזור בהם, כאשר אין מעות קונות להם.